

שבת קא

משה שווערד

1. שו"ע אורח חיים - סימן שמה: יט

גדר כרמלית שלא יהא פחות מארבעה על ארבעה ואינה תופסת אלא עד עשרה, ולמעלה מעשרה הוי מקום פטור, וימים ונחלים ממיא משחינן הלכך הנוטל מהם מעל פני המים עד עשרה באויר, הוי כרמלית; למעלה מעשרה באויר, הוי מקום פטור:

2. ספר מגן אברהם על או"ח סימן שמה:

(יד) ממיא משחינן. וא"ת הא מיא לא מבטלי מחיצתא כמ"ש סי"א וא"ל מפני שהספינות שטות ע"פ המים מבטלי מחיצתא דא"כ ליהוי ר"ה וי"ל דכל חריץ שאינו משופע כדי שיתלקט גבוה י' מתוך ד"א לא הוי רה"י כמ"ש סי"א ור"ה נמי לא הוי שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים ואם יש גומא בים עמוקה י' ורחבה ד' הזורק לתוכו חייב כדאיתא בגמ' דף ק' (ע"א בשם רא"ם) ונ"ל דאפילו שעמוקה י' הוי כרמלית דרבנן כמו קרקע ותל בסי' שע"ב ועסי' שע"ג ס"ג:

3. ריטב"א על מסכת עירובין דף כב/ב

שם דהא מקיף ליה פרת מחד גיסא ודגלת מחד גיסא פי' כמין גם. וכולי עלמא נמי לא ניחייב דהא מקיף ליה אוקיינו' פי' דכל שהוא עמוק עשרה טפחים חשיבא מחיצה כדאי' בפ"ק דשבת ובכל דוכתא ולהכי פרכינן דכיון דאמרת דאפ"ל המחיצות מרוחקים כל כך דין רשות היחיד א"כ אין רשות הרבים בעולם א"א וק"ל עד אימתי והא מרוחקים שיהו חשובות מחיצות לשוייה רשות היחיד דהא אמרינן דקרפף יותר מבי' סאתים בהוקף אפילו שלא לדירה רשות היחיד הוא מן התורה וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים אומר רבינו הרב הגדול ז"ל דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות דאע"ג דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות לדירתו כדאיתא בפ"ק דסוכה אפ"ה בעינן שיראה עצמו תוך מחיצות:

4. ספר אור שמח - הלכות שבת - פרק יד - הלכה כד

פירוש כיון דהמים הולכים בשטף ובמרובה מבטל דין רשות היחיד מיניה לכן ים אף על גב דעמוק עשרה ומחיצות הים מתלקטין עשרה מתוך ד' מכל מקום שטף המים מבטל המחיצות כיון דאי אפשר לדלות המים ולעצור בעד השטף וכן ברקק מים שעובר במרוצה ולא דמי לבור ברשות הרבים עמוק י' ורחב ד' דמים לא מבטלי מחיצה, וכפי הנראה מרבינו סבר גם בבור עמוק בים כיון דשטף מי הים עובר ומכסהו סבר דפליגי רבנן על ר"ש והוי כרמלית מן התורה ולכן לא זכר זה רבינו ויעויין פמ"ג סימן שמ"ה אות י' יא' שנסתבך בזה:

5. ריטב"א על מסכת שבת דף ק/ב

אלא כי היכי דליהוי ליה היכירא פי' כדי שלא יהא סבור שיהא המים כרמלית ויבוא לטלטל מכרמלית לרשות היחיד אבל השתא דמצריכינן ליה זיו משאל שאיל ומידע ידע:

6. פני יהושע על שבת - דף ק ע"ב

בגמרא אתמר ספינה ר"ה אומר מוציאין הימנה זיו כל שהוא וממלא וכו' קסבר כרמלית מארעא משחינן (ויזיז) [דזיז נמי לא ליבעי אלא] כי היכי דליהוי ליה היכירא. ונראה דהא דבעינן הכא היכירא טפי משאר מקום פטור דעלמא היינו משום דכל מקום פטור דעלמא נראה וניכר לכל אדם ולא שייך לגזור אטו כרמלית משא"כ הכא שהמים מכוסין ואינו ניכר אם עמוקים עשרה או לא אלא ע"י הולכת ספינה מש"ה שפיר שייך לגזור אטו משום שאין עמוק י' ומכ"ש לפי מאי שמחלקין התוס' בד"ה גמירי בין ספינות קטנות לספינות גדולות וק"ל:

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שנה

(א) <א> גזוזטרא (פירוש דף או בנין בולט מתוך הבתים חוצה) שהיא למעלה מן המים, * א וחלון פתוח לה מן הבית, (ב) אין ממלאין ממנו אלא אם כן ב עשה לה מחיצה כל סביבה; (ג) או יעשה המחיצה ג סביב הנקב

שדולים דרך שם והוא שיהא בו <ב> ארבעה על ארבעה. ואין חילוק בין אם יעשנה (ד) למטה מחוברת לה בין אם יעשנה (ה) על גבה, וכיון שעשה מחיצה <ג> מותרין גם * (ו) ד לשפוך ממנה. וכן ההולך ה בספינה (ז) אינו יכול למלאות אא"כ יעשה לה דף (ח) ארבעה על ארבעה, ועושה בו נקב וממלא דרך שם, * ואינו צריך לעשות לו מחיצות אלא אמרינן כוף הצדדים וגוד אחת מחיצתא, (ט) <ד> שהקילו בספינה מפני שאינו יכול לעשות שם מה שיעשה בבית. והני מיילי (י) כשהוא בתוך י"ט, אבל אם דופני הספינה (יא) גבוהים עשרה מעל המים מוציא * <ה> זין כל שהוא (יב) ועושה בו נקב וממלא דרך שם, שהרי דרך * ז אויר מקום פטור הוא ממלא * וסגי בהיכר זין <ו> ומימיו (יג) ח יכול לשפוך (יד) על דופני הספינה והם יורדים (טו) לים, דכיון דלא זרק להו להדיא לים אלא מכחו הם באים, כחו בכרמלית לא גזרו. הגה: (טז) ועיין לקמן סוף סימן שנ"ז. שתי ספינות זו אצל זו אסור לטלטל מזו לזו * (יז) אלא א"כ ט ששורות (יח) י זו בזו או אא"כ הם (יט) יא גבוהים מן המים י, * (כ) וצריכים לערב ביחד אם הם של שני בני אדם (מרדכי פרק הזורק).

8. הידושי הרשב"א מסכת שבת דף ק עמוד ב

הא דאמר רב הונא כרמלית מארעא משחינן לא פליגא אדאבני דאמר לעיל (ע"א) מיא לא מבטלי מחיצתא, דהתם הוא ברשות היחיד שעולה עד לרקיע וכיון דמיא לא מבטלי מחיצתא נמצא זה משתמש ברשות היחיד, אבל בכרמלית שאוירו הוא מקום פטור כי שקיל למעלה מעשרה טפחים אי מארעא משחינן על כרחין פטור, ולא משום דמיא מבטלי מחיצתא אלא משום דרשות כרמלית לא סליק טפי מעשרה טפחים, ורבה רב חסדא דאמרי ממיא משחינן לאו משום דמיא מבטלי מחיצתא אלא משום דסבירא להו דמיא נמי רשות הן לעצמן כל שהן בכרמלית, אבל ברשות היחיד לא.

9. תוספות רי"ד מסכת שבת דף קא עמוד א

ר' יהודא אומר עמוקה עשרה ואינה גבוה עשרה כו' פ"ה האי דקתני אינה גבוה עשרה רבותא קאמר דאע"ג דלא גבוה עשרה מן הים אסור לטלטל מן הים לתוכה כיון דעמוקה עשרה ולא תימא כיון דאינה גבוה מן הים עשרה הויה לה ככרמלית ומכרמלית לכרמלית קא מטלטל ולא יצטרפו הטפחים הגבוהין על הים עם הטפחים העמוקים ולא מצטרפין הן דומיא דבור וחלייתו שמצטרפין לעשרה והילכך אסור לטלטל מן הים לתוכה אבל מתוכה לים מותר ע"י חודה דהוי כחו ומן הים לתוכה אפילו ע"י חודה אסור דחודה נמי רה"י הוי שכל הספינה הוי רשה"י עם דפנותי ואי אמרת אמאי מסתייעין מר' יהודא והא ת"ק פליג עלוי' ואמר אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה לא היא דר' יהודא לאו לפלוגי את"ק אתא אלא מילתא אתא לאשמעי' דפעמים שמותר לטלטל מתוכה לים ע"י חודה ות"ק כי היכי דלא פליג עלוי' אינה גבוה י' ה"נ לא פליג עליה אחודה והמורה פירש מטלטלין מתוכה לים דרך דפנותי כו' אבל לא מן הים לתוכה דאין תשמיש מן הים לתוכה ראוי לדפנות שאם ימלא וישליך על הדפנות ירדו לקרקעית הספינה ואינו נ"ל שמה אנו צריכין לכל זה תיפוק לי דדפנות הן רה"י עוד פ"ה ואין גבוה י' דוקא דאי גבוה י' צריך להגביה ידו למעלה מעשרה ואע"ג דברשויות דאורייתא מרה"ר לרה"י מחייב בכי האי גוונא כרמלית מיהא מרבנן היא (ונא) [ולא] גזור ואינו נ"ל להתיר אם היתה גבוה י' דכל מידי דברשויות דאורייתא מחייב חטאת בכרמלית גזור רבנן אבל כוחו דברה"ר לא אסור אלא מדרבנן התם אמרי' דכרמלית לא גזור רבנן אבל במידי דהוי איסור תורה ליכא למימר בכרמלית לא גזור רבנן:

10. רש"י מסכת שבת דף קא עמוד א

אבל לא מן הים לתוכה - דאין תשמיש מן הים לתוכה דרך דפנות, שאם ימלא וישליך על הדפנות - ירדו לקרקעית הספינה, ולהכי נקט עמוקה עשרה, דאי אינה עמוקה עשרה - היא גופה כרמלית, ומטלטל להדיא אף מן הים לתוכה, ואין גבוהה נמי עשרה דוקא נקט, דאי גבוהה עשרה - מותר לטלטל מן הים לתוכה, דמכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור קא מטלטל, דצריך להגביה את ידו למעלה מעשרה, ואף על גב דברשויות דאורייתא מרשות הרבים לרשות היחיד מיחייב בכהאי גוונא (שבת ח, א) - כרמלית מיהא דרבנן היא, ולא גזור.

11. רמב"ם הלכות שבת פרק טו הלכה ב

לא ימלא אדם מים מן הים והוא בתוך הספינה אלא אם כן עשה מקום ארבעה על ארבעה יוצא מן הספינה על הים, במה דברים אמורים בשהיה תוך עשרה אבל אם היה למעלה מעשרה מן הים מוציא זין כל שהוא וממלא, שהרי דרך מקום פטור ממלא ואינו צריך לזיז זה אלא משום הכר.

השגת הראב"ד: לא ימלא מן הספינה וכו' מוציא זיו כל שהוא וממלא. א"א זהו כרב חסדא ורבה דאמרי (שבת ק) מיא ארעא סמיכתא היא.

12. מגיד משנה הלכות שבת פרק טו הלכה כ

לא ימלא אדם מים מן הים וכו'. בהזורק אתמר ספינה רב הונא אמר מוציא ממנה זיו כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי מוציא ממנה זיו ד' וממלא רב הונא קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ובדין הוא דזיו נמי לא ליבעי אלא כי היכי דתהוי ליה היכרא רב חסדא ורבה סברי כרמלית משפת מיא משחינן ומיא ארעא סמיכתא היא ואי לא עביד מקום ד' קא מטלטל מכרמלית לרה"י, ע"כ. והלכה כרב חסדא ורבה. וכתב רבינו אם הזיו למעלה מעשרה משפת המים אף רב חסדא ורבה מודים שבכל שהוא די שהרי מקום פטור הוא והרי שפת המים להם כמו קרקעית הים לרב הונא וכמבואר שם בגמרא. ומתוך דברים אלו אתה למד שלא אסרו להחליף דרך מקום פטור כמבואר פרק י"ד בבבא המתחלת היה עומד במקום פטור אלא מרה"י לרה"י שהם רשויות של תורה אבל מרה"י לכרמלית דרך מ"פ מותר לכתחלה כמבואר בסוגיא זו לדעת ר' הונא וכן הורו מגדולי המורים וזה דעת רבינו. אבל הרשב"א ז"ל הסכים לדעת אחרים שאפי' ברשות של דבריהם אסור להחליף ולפיכך אפילו הזיו למעלה מעשרה צריך שיהא בו ד' על ד'. ושאלו המפרשים ז"ל מקום ד' זה מהו מועיל שהרי אם הוא תוך עשר לשפת הים דינו ככרמלית והספינה רה"י. ופירש רבינו האי ז"ל שדרך הזיו הוא ממלא כלומר שזה הזיו חלול באמצעיתו ומשלשל כליו דרך שם וממלא וכיון שהוא מקום חשוב אמרינן כוף הצדדים וגוד אחית מחיצתא כאילו הן עד שפת המים והכל רה"י ואע"פ שבכצוצרה שהיא על גבי המים צריך מחיצה עשרה בספינה הקילו מפני שאינו יכול לעשות שם מה שיעשה בביתו ע"כ דבריהם. ורבינו ז"ל כבר ביאר זה באמרו שהרי דרך מקום פטור ממלא נראה מזה שדרך הזיו נכנס הדלי:

13. שערים מצויינים בהלכה

הני ביציאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בד"א. [פרש"י דלאו רה"י נינהו שאין ברחבן ארבע מלמטה וכו']. [והקשו התוס', א"כ אינן נמי כרמלית כדאיתא לעיל (ז).], דאין כרמלית פחותה מד', [ופירשו פירוש אתר וכו']. [והריטב"א פי', דאע"ג דמלמטה אין שם ארבעה ואין מחיצותיהן דין מחיצה, לא איכפת לן, דהא כרמלית לא בעיא מחיצות, ומלמעלה הרי יש שם ארבעה]. ובשם הרא"ה תירץ אפילו תימא דכיון שאין בקרקעיתו ד' טפחים לא הוי כרמלית אלא מקום פטור, אין לטלטל בו אלא בד' אמות, שלא התירו חכמים במקום פטור אלא להוציא ולהכניס ממנו בין לרה"י לרה"ר, אבל לטלטל בכלחו לא מצינו שהתירו בשום מקום. אבל עי' ברמב"ם (שבת פי"ד הי"ב) שכתב כשם שמותר לטלטל בכל מקום פטור, כך מותר להכניס ממנו לרה"י או לרה"ר וכו'.

מישה שפיר קאמרת

14. רש"י שבת דף קא/ב

משה - כלומר רבינו בדורו כמשה בדורו:
שפיר קאמרת - בתמיה:

15. ריטב"א [קוק]

משה שפיר קאמרת. כלומר בעיקר הדין כן הוא ומיהו²⁷ מטלטלי' מזו לזו [תנן]. כלומר, דמתני' בגופייהו דספינה אשמעי' חדושא כהית(י)ר טלטול. ורש"י ז"ל²⁸ גורס בתמיה משה שפיר קאמרת מטלטלים מזו לזו תנן, ואפי' לפי זה אינו חולק בעיקר הדין אלא דלא קאמר שפיר בפי' דמתני'.

16. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קא עמוד ב

משה שפיר קאמרת כו'. פי' לענין דינא מיהו מטלטלין מזו לזו תנן דמשמע דאין אחרת מפסקת ביניהן:

17. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן קנג

מה שהקשה על שינה רש"י בפירושו בביצה ל"ח ע"ב משה שפיר קאמרת שפירש"י ביקרא דמשה קמשתבע ובשבת ק"א ע"ב ובסוכה ל"ט ע"א ובחולין צ"ג ע"א לא פירש"י כן ואף שגם בהני ג' ג"כ שינה רש"י בכל אחד קצת שינוי כל דהו מ"מ כולם עולים כאחד דלשבח אמר כן משא"כ בביצה שינה רש"י לגמרי. אומר אני גם הא לא קשיא דבהני ג' מקומות פירש"י שתמה על גדול הדור כמותו שיאמר דבר זה וכולהו סלקי לכוונה אחת שאילו אמרו אדם אחר לא היתה התמיהה כל כך אם טעה אבל גדול הדור כמותך איך יטעה. ואמנם בביצה רב אושעיא הנזכר שם אינו רב אושעיא שהיה חברו של ר' חייא רק רב אושעיא שהיה בימי אביו ורבא ורב ספרא ורב אושעיא שם קאמר על ר' יוחנן ור' חנינא ור' זירא דשפיר עביד דאחיכו על רבי אבא ושפיר תמהו על המשנה ורב ספרא תמה שם על רב אושעיא אמאי קמודה להו בהך קושיא ואיך יפרש רש"י דרב ספרא אמר לרב אושעיא משה כו' גדול הדור דמשמע שעליו הוא תמה שהוא גדול הדור איך יטעה בזה ומזה היה משמע דעל ר"י ור"ח ור"ז לא גדלה התמיהה על שטעו אבל על ר' אושעיא שהוא גדול הדור הוא תמה וזה אינו נכון שהרי ר"י ור"ח ור"ז היו גדולי הדור יותר ומאמוראי קמאי. ולכן שיכל רש"י ידיו בפירושו ופירש שביקרא דמשה קמשתבע דקושיא זו אינה קושיא:

ומ"ש מר בכוננת רש"י בתמורה ב' ע"ב בד"ה ואפי' את"ל. וכן מ"ש שהרמב"ם היה גורס (ואפילו) את"ל ויישב בזה קושיית הכ"מ בפ"א מתמורה הל' ח' יפה כיון. ועל זה אני אומר משה שפיר קאמרת בניחותא. דברי הד"ש:

18. ספר ליקוטי אמרים - ספר יהושע

ואמרו ספר יהושע, כי אמרו (במדבר רבה י"ב, ט') נוצר תאנה יאכל פריה מדבר ביהושע וכו' [ועיין ספרי פנחס פיסקא ק"מ טעות סופר שם עליך וצריך לומר עליו] נמשלה תורה כתאנה וכו' יאכל פריה של תורה מלכות ושרות וכו' עיין שם, ומשה רבינו ע"ה זכה לתאנה שהוא מקור לחכמה וכמו שאמרו (מגילה י"ג). אב בתורה אב בחכמה אבל לא זכה לפרי כי נוצר תאנה היה יהושע, כי משה רבינו ע"ה הוא עצם התאנה כמו שזכה ונקרא התורה על שמו תורת משה (במדבר רבה שם) וכנודע מטעם האריז"ל בביאור לשון חז"ל (שבת ק"א ע"ב) משה שפיר קאמרת כי כח התורה והחכמה שבכל הנפשות מישראל הוא נשמת משה רבינו ע"ה, ויהושע היה נוצר התאנה כדרך שאמרו שם במדרש אחר כך על ושומר אדונו זה יהושע ששימש למשה, והוא זכה לאכילת הפרי והוא כבישת הארץ שהוא פרי התורה כמו שנאמר (דברים י"א, כ"א) למען ירבו וגו' על האדמה

ועוד כמה פסוקים, וזהו המלכות ושרות שזכר במדרש כי המלוכה היא ביחס אל הארץ ולזה היה יהושע כלי מוכן ביחוד דוגמת משה רבינו ע"ה לתורה:

19. מצפה איתן מסכת שבת דף קא עמוד ב

רש"י ד"ה משה כו' כמשה בדורו. ע"ד המדרש אין דור שאין בו כמשה:

20. ספר תקנת השבין - אות טו

אבל הכוונה דידוע דמשה רבינו ע"ה שורש נפשות כל התלמידי חכמים שבישראל בכל הדורות וכמו שכתב האריז"ל על לשון הגמרא (שבת ק"א ע"ב) משה שפיר קאמרת דרצה לומר תלמיד חכם...

21. שערים מצויינים בהלכה

וחולין כמו שציין במסורת הש"ס. ושם כתב החיד"א בפתח עינים בשם האריז"ל דתלמיד חכם מופלג בדורו מתעבר בו ניצוץ משרע"ה,

22. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש ח

וד בזה, כי כבר פירשו במה שאמרו [שבת קא ע"ב] משה שפיר קאמרת, כי תלמידי חכמים בכלל נקראים משה, והוא כי כבר פירשו במה שאמרו [תענית ה ע"ב] יעקב לא מת [זוהר א' לז.], משה לא מת, והיינו כי נשמתם ונפשם לא נסתלקו למעלה, רק הם מתקשרים עם נשמות החיים להגין על הדור, וביחוד משה נשמתו ונפשו תמיד נקשרת עם חכמי הדור ואדוקה בהם, נפשו קשורה בנפשם, כי הוא מקור החכמה והמדע והתבונה בתורה, שהיא ממרום קדשו, אשר ה' יערה רוח ממרום על לומדי תורה, הוא למשה לבד, כי הוא עיקר הצינור המקבל חכמות אלקים, ועל ידו יושפעו לישראל להיות נשמתו כלולה בהם, וזהו מאמר חז"ל [נדרים לח.]. מתחילה ניתנה תורה למשה לבדו, והוא נהג טובת עין להנחיל לישראל, ולכך נקראת תורת משה, ולכך משה מתדבק בכל לומדי תורה לשמה, ולא עלתה נשמתו למעלה, רק תמיד שרשה דבוק עם נשמת צדיקים ותלמידי חכמים, וזהו [דברים לד, ו] ולא ידע איש את קבורתו, כי הוא קבור בגולה עם כל חכמי הדור, ולכן כל תלמיד חכם נקרא משה, וזהו מאמר הפסוק [דברים לד, ז] משה לא כהתה עינו ולא נס ליחה וכו' ויבכו אותו ישראל ל' יום, דיש להבין מה ביקש הכתוב בזה התואר למשה אם כהתה עינו או לא, ולמעלת יקר משה מבחר כל היצורים, ירום ונשא ממלך מלכי המלכים, תואר זה שפל ופחות למשה מאוד מאוד:

23. ספר אגרא דפרקא - אות יב

נראה לי כשילמוד האדם איזה דבר ואינו מבין, יתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה, עי"ז יתעורר דעתו להתבונן מה שלא ידע. ושמעין לה מן הדא דאיתא בתיקונים [בהקדמה דף א' ע"ב] כצפור נודדת מן קנה [משלי כז ח] דא שכנתא דאתקריאת צפור וכו', כן איש נודד ממקומו דא משה וכו' דאתתריך רוחיה אבתרייהו. והנה תתבונן, הדעת שבכל איש הישראלי המתבונן בתורה הוא ניצוץ ממשה (כשארז"ל [שבת קא ע"ב] משה שפיר קאמרת), וכאשר האדם אינו מבין בדעתו [בבב"י כתב אינו מבין איזה דעת בתורה] איזה ענין בתורה הנה הוא מגודל הגלות של בחינת משה שבתוכו, וכאשר יתפלל על הגאולה, כשמתעורר בחינת גאולה מתעורר גאולה גם לבחינת משה דאתתרך רוחיה וישוב ויתבונן:

והנה תשכיל ותדע מה שארז"ל (במדרש תהלים קל"ז י') כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו וכו'. דקשה הלא רבים וכן שלמים יסודי עולם הלכו למנוחות עולם ולא נבנה ביהמ"ק בימיהם, אבל באמת שבונים בכל על ביהמ"ק כל אחד חלקו השייך לנשמתו, וכל מי שלא נבנה בימיו כאלו וכו'. על כן כאשר האדם אינו מבין התורה בדעתו הוא שחלק ביהמ"ק שלו עדיין לא נבנה מגודל חטאו, הנה ישוב אל י"י על עונותיו ויתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה ותתחזק דעתו ויראה פלאות מה שלא ידע. והוא לדעתי סוד הפסוק [דברים יז ח] כי יפלא ממך דבר וכו' וקמת (בשיעור קומה שלך) ועלית אל המקום וכו' ודי בזה:

24. ריטב"א [קוק]

של בני אדם, וקמ"ל שאם היו קשורות ועירבו
ביניהם מבעוד יום מטלטלים בשבת מזו לזו.
ופי' בתוספות³⁰ דהא קמ"ל, דסד"א שלא תקנו
עירוב אלא בדבר הקבוע תדיר כגון בית, והא
קמ"ל^{30*} והראב"ד ז"ל³¹ פירש משום דבחצרות
אין מערבין מזו לזו אלא או דרך פתח (או דרך
סולם) שיש בו ארבעה על ארבעה בתוך עשרה
או דרך סולם גבוה עשרה ורוחב ארבעה, קמ"ל
דמערבין דספינות אע"פ שאין בהם אחד מכל
אלו, וטעמא משום דהני לאו כחצרות נינהו
אלא כבתים, ואמרי' בעירובין³² ביתא כמאן
דמליא דמיא.

אלא אמר רב חסדא²⁹ לא צריכה אלא לערב
ולטלטל מזו לזו. פי' דמתני' בשתי ספינות

25. חדושי הרשב"א על מסכת שבת דף קא/ב

לא צריכה לערב ולטלטל מזו לזו. וכתב הראב"ד ז"ל דקמ"ל דאע"פ שהן גבוהות עשרה טפחים ואין ביניהם לא פתח ולא סולם עירוב מועיל בהם ומטלטלין מזו לזו, משא"כ בשני חצרות שאין מעורבות זו בזו אלא או דרך פתח או דרך סולם שיש בו ד' על ד' טפחים בתוך עשרה או דרך סולם גבוה עשרה ורחב ארבעה, וספינות אלו אע"פ שאין בהן אחד מכל אלו מותר לערב ולטלטל מזו לזו. וטעמא דמלתא משום שהן כבתים ולא כחצרות, ואמרינן בעירובין (עו, ב) ביתא כמאן דמליא דמי. ובתוספות אמרו דהא קמ"ל דסלקא דעתך אמינא דלא תקנו ערוב אלא בדבר הקבוע תדיר כגון בתים וחצרות, קמ"ל:

26. חדושי הר"ן על שבת דף קא ע/ב

נפסקו נאסרו. פי' דאף ע"ג דבמסכת עירובין (י"ז א') מסקינן דהיכא שעירבו דרך הפתח ונסתם הפתח אמרינן דשבת הואיל והותרה הותרה, הכא שאני דכיון דניידי ולא קביעי גזרינן דילמא נפיל מאי דמטלטל בכרמלית:

27. ריטב"א על מסכת שבת דף קא/ב

כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר. פירש"י ז"ל אמזיד איתמר ומשום קנסא וכדקתני בברייתא חזרו להתירן הראשון אשוגגין ואנוסין ומעטין קאי וכי קתני מזיד אשמה מחיצה קאי ולזרוק כר"נ. ולא נהירא דאי הכי לא הוה ליה למיתני מזידין בהדי אינך ולמיכלל בכלהו חזרו להתירן הראשון אלא עיקרן של דברים בדברי ר"ת ז"ל שפי' דהא דאמרינן כי אתמר דר"נ אמזיד אתמר לא אמזיד דברייתא קאמרינן אלא אמזיד דעלמא דהיינו אמחיצה הנעשית בשבת כתחילה ומעיקרא קס"ד דלית לן לאיפלוגי בין שנעשית בתחילה בשבת או שהיתה שם מתחלה ואח"כ חזרה לעניינה הראשון ומשינן דאמזיד דעלמא איתמר ולא כי הדדי נינהו:

28. שפת אמת על שבת דף קא/ב

שם בגמ' וכדתניא כו' בין שוגגין כו' בין אנוסין בין מוטעין כו'. אין מובן לשון הברייתא דכיון דקתני בין שוגגין ובין מזידין למה לי תו למיתני בין אנוסין ובין מוטעין דמה ס"ד לאסור באנוסין ומוטעין יותר משוגגין וצ"ע. [ועי' בעירובין (כ.). דקתני בין באונס בין ברצון. וגם ע"ז קשה דרצון היינו מזיד, וצ"ל כמ"ש ברש"י בע"ז (נ"ד.) ועי' בתוס' ביבמות (נ"ג ע"ב) ד"ה הבא:]

שבתוכה מפני שהחבל אינו אלא אב הטומאה והספינה הוא ולד הטומאה ואינה מטמאה כלים שבתוכה] (דחרב הרי הוא כחלל והשלשלת הוא אבי אבות הספינה אב ומטמאה כלים שבתוכה אבל חבלים שאינם של מתכת אינם מביאים את הטומאה לספי' לטמא כלים שבתוכה מפני שהחבל אינו אלא אב הטומאה והספינה היא ולד הטומאה ואינה מטמאה כלים שבתוכה) שאין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ע"כ תורף פירושו ז"ל. והקשו בעלי התוספות⁴⁶, חדא דא"כ למה לי קשרה, אפי' נוגעת נמי, ועוד דמביא לה טומאה לא משמע טומאת מגע אלא טומאת אהל ולעולם אין הלשון הזה נאמר בטומאה דנגיעה, ועוד דאין מביא לה טומאה משמע שאין מביא טומאה אפי' של⁴⁷ גופה של ספינה, ועוד דדבר המעמידה לא משמע שדרכו להעמידה, דאם בדבר הרגיל קאמר, דהיינו שלשלת של ברזל, לא הוה ליה לשמואל למימר והוא שקשרה בשלשלת של ברזל, אלא כך היה לו לומר, אמר שמואל מאי דבר המעמידה שלשלת של ברזל. ועוד, מה ענין זה לענין (זה) עירוב שיצטרך שמואל לאשמעי' דלא בעי' ביה שלשלת של ברזל כדבעי' גבי טומאה משום דחרב הרי הוא כחלל, פשיטא.

ושמואל לאפוקי ממעשה³⁹ קאמר דתניא⁴⁰ וכו'. כך גירסת רש"י ז"ל קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה בדבר שאין מעמידים⁴¹ אף מביא לה טומאה ואמ' שמואל והוא שקשרה⁴² בשלשלת של ברזל לענין טומאה הוא דכתיב כחלל חרב [חרב] הרי הוא (ככלל) [כחלל] אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה אפי' בחוט (הסנדל) [הסרביל]. ע"כ. פי' הוא ז"ל⁴³ דהא מתניתא מיירי בספינת הירדן כמ"ד⁴⁴ שהיא טמאה, ודבר המעמידה דבר שדרכו להעמידה בו דהיינו שלשלת של ברזל, ודבר שאין מעמידה שאין דרכו להעמידה כגון חבלים שאינם של ברזל, ולומר שאם קשר הספינה בשלשלת של ברזל וראשו של שלשלת האחר באהל המת, הרי השלשלת מטמא את הספינה ליטמא כלים שבתוכה, דחרב הרי הוא כחלל, והשלשלת הוא אבי אבות, הספינה אב, וטומאה⁴⁵ כלים שבתוכה, אבל חבלים שאינם של מתכת אינם מביאים את הטומאה לספינה לטמא כלים

30. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קסד

אם מותר לכהן ליסע בעראפלאן / במטוס / שמוליכין שם מת לקוברו בארץ ישראל כ' סיון תשל"ב. מע"כ ידידי הבחור בן תורה נכבד מר יצחק פאלאק שליט"א, מתלמידי ישיבת עץ חיים באנטווערפן במדינת בעלגיא, שלו' לך ולתורתך, והג שמח בקבלת התורה שלימה.

באירון שקורין עראפלאן שמוליכין שם מת לקוברו בארץ ישראל אסור לכהן ליכנס שם כי כל העראפלאן אף שגדול טובא ויש לו מקום למטה שמונחין שם המשאות ושם מונח גם המת שיש חציצה בין המת למקום העליון שיושבין שם האנשים הנוסעים כולו כלי אחד הוא והוא של מתכות שמקבל טומאה וממילא אינו חוצץ בפני הטומאה, ונטמא הנהן בטומאת אהל במת שהוא באיסור לאו ועשה. אך יש לעיין דאולי רק אלו מיני מתכות שנאמרו בקרא ששה מינים שהם זהב וכסף ונחש / ונחשת / וברזל ובדיל ועופרת הם מקבלין טומאה ולא מינים אחרים, וקצת היה נראה כן מדהוצרך הקרא להחשיבם בפרטיות ולא בכלל אך כל דבר מתכות וכלפי שמיא גליא שאיכא עוד מיני מתכות שלכן פרטן להשמיענו שרק אלו מק"ט ולא מיני מתכות אחרים. והעראפלאן כמדומה שאינו משה מיני מתכות אלו, אבל אפשר שגם מין מתכות זה אינו מין אחר אלא שהוא נעשה מתערובת ממינים אלו, וצריך לחקור לידע זה. ואם יתברר שהוא מין אחר שהיה רצון השי"ת שיתגלה בדורות אלו האחרונים היה נוטה יותר שלא מקבלי טומאה דלבד ממה שפרטן ראייה שאין למילף למיני מתכות אחרים דהם ששה כתובים הבאים כאחד. הנה גם בלא זה אין למילף דיני טומאה למין חדש דכל דיני טומאה הם גזה"כ, וראייה קצת מהא דכלי זכוכית לא מק"ט מדאורייתא אף שהם ניתכין כמתכות ולא אמרינן שיהא להן דין כלי מתכות כאלו שבקרא, אבל מ"מ צ"ע לדינא, ואם הוא מתערבות מיני מתכות אלו טמא בפשיטות ואם הוא ממין אחר ויש בו תערובות גם ממינים אלו אזלינן בתר רובא כדתנן בפ"א מכלים.

ומדין אהל זרוק דלאו שמיא אהל גם לקולא שלכן אם האנשים יושבים שלא כנגד המת היה שייך לידון בזה, אבל במת ואדם וכלים שבתוכו מביא טומאה, עיין בפ"ח מאהלות מ"ה בר"ש שכתב בפשיטות אי בכלים שבתוך הבית איירי דבר תימה הוא מ"ט דר' יוסי. אך במאירי שבת דף ק"א מפרש בשם התוספות דאף כשהטומאה והכלים בספינה אם אינה קשורה אינו אהל. והוא דלא כתוס' שלנו שבת שם ד"ה קשרה, ומצאתי בספר סדרי טהרות פ"ח ד"ה וספינה שהקשה על המאירי ונשאר בצע"ג. שלכן יש להורות בפשיטות כהר"ש שטמא, וגם בלא זה הא נכנס לשם כשהאירון הוא עומד על הקרקע דהוא אהל מונח. ידידו המברכו להתגדל בתורה וביראה, משה פיינשטיין.

ב. **שערי** א: אבי אבות הטומאה / סעיף ב **דעת**

ב. עוד דינים נאמרו בטמא מת, שהוא טמא שבעת ימים³⁰ ושטהרתו באה על ידי הזאת אפר פרה ביום השלישי וביום השביעי וטבילה³¹ ביום השביעי³².

סעיף ב

חרב הרי הוא כחלל

א. דין מיוחד נאמר בכלים שנטמאו מן המת, שאף על פי שאדם הנוגע במת נעשה אב הטומאה (והנוגע באדם זה נעשה ראשון לטומאה), כלי הנוטמא מן המת³³ נחשב לאבי אבות הטומאה³⁴ והוא הנקרא "חרב הרי הוא כחלל"³⁵. ולכן כלי או אדם שנגע בכלי שנגע במת נעשה אב הטומאה וטמא שבעת ימים כנוגע במת, אבל אינו נעשה אבי אבות הטומאה, ולכן כלי שלישי שיגע בכלי זה השני אינו נעשה אלא ראשון לטומאה. וזה מה ששנינו במשנה³⁶, שלשה טמאין במת שנים טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב, כלים הנוגעים במת [שנעשו אבי אבות הטומאה מדין חרב הרי הוא כחלל], וכלים³⁷ בכלים [שנעשים אב הטומאה³⁸, כל אלון טמאין טומאת שבעה, השלישי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב³⁹].

דעת רש"י ורבינו תם וסייעתו⁴⁰ שרק בכלי מתכת נאמר דין חרב הרי הוא כחלל, אבל שאר הכלים שנטמאו⁴¹ ממת נעשים רק אב הטומאה מלבד כלי חרס שנעשה רק ראשון לטומאה⁴², ודעת הרמב"ם⁴³ שהדין נאמר בכל הכלים⁴⁴, מלבד כלי חרס שאינו יכול להיות רק ראשון לטומאה⁴⁵.

והטעם שדין זה נקרא בשם "חרב הרי הוא כחלל"⁴⁶ משום שנלמד מן הפסוק "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב", ללמד לנו שכלי שנגע במת כגון חרב הרי הוא עצמו כמו חלל, דהיינו שהוא טמא כמו המת⁴⁷.

ב. עוד דין נאמר בהלכה של חרב הרי הוא כחלל, שכלי הנוגע⁴⁸ באדם טמא מת שנעשה אב הטומאה בשני האופנים המחכרים לעיל (היינו או אדם שנגע במת או אדם שנגע בכלי שנגע במת), הרי הכלי נעשה אב הטומאה כמו האדם וטמא שבעת ימים⁴⁹. דין זה נאמר רק בכלי שנגע באדם טמא מת אבל לא כשנגע בכלי טמא מת⁵⁰.

וזה מה ששנינו במשנה⁵¹, ארבעה טמאין במת, כלים נוגעים במת [שנהיו הכלים אבי אבות], ואדם בכלים [שנהיה האדם אב הטומאה], וכלים באדם [שנהיו הכלים אב הטומאה מדין חרב ה"ה כחלל, כל אלון טמאין טומאת שבעה, הרביעי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב].

לדעת רש"י ורבינו תם גם דין זה הוא רק בכלי מתכת⁵², ולדעת הרמב"ם הוא בכל הכלים⁵³ חוץ מכלי חרס⁵⁴.

נמצא שדין חרב הרי הוא כחלל, נאמר להחשיב כלי כאבי אבות הטומאה כשנגע במת, ולהחשיבו כאב הטומאה כשנגע באדם⁵⁵ שנגע במת. ועיין מה שכתבנו לקמן פרק ד' (סעיף ד') בדין חרב הרי הוא כחלל⁵⁶ לענין טומאה בחיבורים⁵⁷.

ג. ולענין אדם הנוגע בכלי שנגע במת שדין הכלי כ"חלל", וכן כלי שנגע באדם טמא מת⁵⁸ שהכלי כ"חלל" שהם טמאים שבעת ימים, אם טעונים הזאה שלישי ושביעי, נחלקו בזה הראשונים. יש אומרים⁵⁹ שדינם כנטמא מחמת המת גם לענין להצריכם הזאה שלישי

ושביעי, ויש אומרים⁶⁰ שאינם טעונים הזאה שלישי ושביעי⁶¹ אף שטמאים שבעת ימים, שהזאה נאמרה רק בנוגע במת.